

УДК 339.137.2:338.43

DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/189-14>

Токар К.С.

аспірантка,

Вінницький національний аграрний університет

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1062-957X>

Tokar Kateryna

Vinnytsia National Agrarian University

ОЦІНКА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ ВІННИЦЬКОГО РЕГІОНУ В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

У статті проведена оцінка конкурентоспроможності аграрних підприємств Вінницького регіону в умовах сталого розвитку. Визначено, що конкурентоспроможність аграрних підприємств виражає здатність та ефективність адаптації до умов конкурентного середовища. Наведено різні підходи до трактування сутності конкурентоспроможності аграрного підприємства. Проведена оцінка конкурентоспроможності агропромислових підприємств Вінницького регіону, що функціонують в різних галузях сільського господарства і реалізують вирощену (вироблену чи перероблену) продукцію за різними каналами реалізації. Оцінка конкурентоспроможності аграрних підприємств проведена на основі методу порівняльних переваг, теорії ефективної конкуренції та бенчмаркінгу. Встановлено, що оптимальним напрямком підвищення конкурентоспроможності виробництва в сільському господарстві є його інтенсивна модернізація.

Ключові слова: конкурентоспроможність, порівняльні переваги, аграрні підприємства, конкурентні переваги, бенчмаркінг.

ASSESSMENT OF THE COMPETITIVENESS OF AGRICULTURAL ENTERPRISES OF THE VINNYAT REGION UNDER THE CONDITIONS OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT

The article assesses the competitiveness of agricultural enterprises of the Vinnytsia region in conditions of sustainable development. It was determined that the competitiveness of agricultural enterprises expresses the ability and efficiency of adaptation to the conditions of the competitive environment. Various approaches to the interpretation of the essence of the competitiveness of an agricultural enterprise are given. Summarizing the views of scientists, it is worth noting that the competitiveness of an agricultural enterprise is a quantitative and measurable characteristic that reflects a relative indicator of the enterprise's ability to withstand competitive pressure on the agricultural market during a certain time period. An assessment of the competitiveness of the following agro-industrial enterprises of the Vinnytsia region, operating in various branches of agriculture and selling grown (manufactured or processed) products through various sales channels, was carried out. The assessment of the competitiveness of agricultural enterprises was carried out on the basis of the method of comparative advantages, the theory of effective competition and benchmarking. The research established that during 2020–2022, the most competitive agricultural enterprise is "Organic-D" LLC, which took first place among the selected enterprises. It has been established that the optimal direction for increasing the competitiveness of production in agriculture is its intensive modernization, including technical and technological improvement through the introduction of a system of machines for complex mechanization of all technological processes. In order to increase the competitiveness of agricultural production, a system of state support for the agricultural sector should be implemented, including preferential taxation, price regulation to achieve parity development, preferential lending, production subsidies, innovation support, optimal price formation, etc. It was determined that the introduction of a system of state support can contribute to the sustainable development of the agricultural sector and ensure its competitiveness in the markets.

Key words: competitiveness, comparative advantages, agricultural enterprises, competitive advantages, benchmarking.

JEL classification: C13, Q12, Q13

Постановка проблеми. Розвиток АПК України виступає важливим напрямком для забезпечення продовольчої безпеки країни, формування її експортного потенціалу, сприяючи зміцненню економіки держави в цілому. Світова кон'юнктура сприяє збільшенню виробництва аграрної продукції, оскільки високі ціни стимулюють ріст обсягів виробництва, а збільшення чисельності населення планети сприяє збереженню цієї тенденції в довгостроковій перспективі.

Розробка концепції сталого розвитку вимагає переосмислення сутності та рушійних сил трансформації системи управління аграрними підприємствами. Перехід економіки України до моделі сталого розвитку передбачає необхідність розробки ефективного

господарського механізму та проведення досліджень конкурентоспроможності аграрних підприємств, що визначають характеристики економіки сталого розвитку. Конкурентоспроможність аграрних підприємств виражає здатність та ефективність адаптації до умов конкурентного середовища. Економічні трансформації в Україні не призвели до автоматичного створення ефективного конкурентного середовища, не сприяли підвищенню конкурентоспроможності аграрних підприємств та не сприяли збільшенню їхньої інвестиційної привабливості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аспекти формування конкурентних переваг аграрних підприємств в сучасних умовах господарювання, врахову-

ючи вплив глобалізаційних процесів, опубліковані у наукових працях вітчизняних науковців, таких як Я. Базилук, Н. Басюркіна, В. Білошапка, Н. Гаращенко, В. Герасимчук, В. Дікань, Ю. Іванов, І. Іртищева, С. Кваша, В. Лагодійко, В. Немченко, І. Савенко, І. Седікова, С. Покропивний, О. Федорчук, Л. Шульга та інші. З урахуванням значного наукового досвіду, питання оцінки конкурентоспроможності аграрних підприємств є важливими та вимагають подальших досліджень у напрямку створення системи управління конкурентними перевагами цих підприємств, яка б враховувала гармонійне поєднання економічних, екологічних та соціальних аспектів сталого розвитку.

Метою статті є проведення оцінки конкурентоспроможності аграрних підприємств Вінницького регіону в умовах сталого розвитку.

Виклад основних результатів дослідження. Конкурентоспроможність визначається як ключовий фактор для виживання, стабілізації і розвитку підприємств, вона має внутрішнє походження і є поняттям, що відноситься виключно до активних учасників ринку. Конкурентоспроможність є комплексним та динамічним поняттям, і підприємства повинні постійно вдосконалювати свою стратегію для забезпечення стабільного конкурентного положення. Для адекватного відображення цього поняття використовується комплекс показників. Оцінка конкурентоспроможності аграрних підприємств передбачає визначення основних функцій конкурентності, таких як:

- визначення ринкової вартості товару у процесі конкурентної боротьби;
- стимулювання впровадження досягнень науково-технічного прогресу у виробництво як засобу підвищення життєздатності підприємства та отримання переваги над конкурентами;
- сприяння вибору найефективніших форм власності та господарювання;
- формування високоефективних конкурентних структур ринку [1, с. 101].

На європейських і світових ринках національна й галузева конкурентоспроможність акцентується на результативності діяльності підприємств і окремих виробництв, з одного боку, та конкурентоспроможності підприємств і аналогічних виробництв, з іншого боку. Конкурентоспроможність аграрної продукції, як відомо, є визначальним фактором, за яким споживачі визначають конкурентоспроможність підприємств. У сфері аграрного виробництва важливо забезпечити не лише високу якість продукції, але і дотримання високих стандартів виробництва, екологічність, а також ефективність в супроводжуваних процесах, таких як логістика та маркетинг.

В сфері аграрної політики основною пріоритетною метою є створення конкурентоспроможних господарських структур ринкового типу, які зможуть максимально ефективно використовувати земельні ресурси та забезпечувати стабільну продовольчу безпеку країни. Значущість конкурентоспроможності аграрних підприємств у АПК надто зростає в сучасних умовах. Це стає більш нагальним у контексті насичення внутрішнього аграрного ринку продукцією вітчизняного виробництва, поліпшення її якості, розширення асортименту і визначає можливість країни ефективно здійснювати експорт своєї продукції.

Визначення конкурентоспроможності аграрних підприємств в роботі В.Г. Андрійчука вказує на їх здатність виробляти продукцію, яка може конкурувати на ринку та забезпечувати успішний збут [2, с. 59].

Згідно з думкою професора М.Й. Маліка, конкурентоспроможність аграрних підприємств полягає у їхній здатності адаптуватись до нових умов господарювання, використовувати конкурентні переваги та перемагати в конкурентній боротьбі на ринках сільськогосподарської продукції та послуг [3, с. 63].

В свою чергу О.Ю. Єрмаков і В.А. Єсаулов визначають конкуренцію як протистояння сталого – інноваційному, де економічні суб'єкти аналізують ринкову структуру та ступінь свободи продавця і покупця, прагнучи задовольнити потреби покупців та отримати максимальний прибуток [4, с. 131].

Як зазначає О.О. Школьній, конкурентоспроможність аграрного підприємства визначається різними аспектами, такими як продуктивність наявних ресурсів, рівень витрат і цін, вплив чинників економічного середовища (таких як кредитно-грошова та фіскальна політика, обмінний курс національної валюти, циклічність коливань економіки, макроекономічна стабільність, інвестиційний клімат). Конкурентоспроможність також залежить від можливості участі підприємства на внутрішньому та міжнародному ринках, ефективності використання людських ресурсів, а також науково-технологічного потенціалу. Вона визначається як здатність сільськогосподарських підприємств підтримувати та розширювати свою ринкову частку на рівні національних і міжнародних ринків [5, с. 120].

Загалом, конкурентоспроможність аграрних підприємств трактується науковцями як модель ринково орієнтованого господарювання, з уточненням способів і методів побудови, організаційно-економічних заходів, необхідних для досягнення конкурентних позицій на ринках їхньої продукції.

Конкурентоспроможність аграрного підприємства представляє собою кількісно-вимірну характеристику, що відображає релятивний показник здатності підприємства витримувати конкурентний тиск на аграрному ринку протягом певного часового періоду.

Конкурентоспроможність аграрного підприємства залежить від комбінації багатьох факторів, а також проявляється у його здатності швидко реагувати на зміни в економічному, соціальному та екологічному середовищі, пристосовуватися до змінливих умов господарювання, ефективно функціонувати в умовах ризику і невизначеності, раціонально використовувати природні ресурси та виробляти високоякісну сільськогосподарську продукцію, що приносить максимальну користь споживачам.

Зміцнення інтеграційних зв'язків з країнами Європи виступає ключовим чинником у забезпеченні конкурентоспроможності аграрних підприємств. У зв'язку з цим виникає проблема для економічних суб'єктів у сфері виробництва продукції, яка повинна відповідати високим стандартам аграрного ринку Європи, зокрема, стосовно якості сільськогосподарської продукції, її відповідності міжнародним стандартам безпеки та стабільності виробництва [6, с. 11].

Нами проведена оцінка конкурентоспроможності наступних агропромислових підприємств Вінницького регіону:

- ТОВ «Органік-Д» (вирощування та реалізація овочевих культур);
- ТОВ «Поділля-Агро» (вирощування зернових та олійних культур);
- ТОВ «Кернел-Трейд» (вирощування та переробка олійних культур);
- ТОВ «Субекон» (вирощування та реалізація свиней);
- ТОВ «Тріада-МК» (вирощування плодів та ягід, їх подальша переробка).

При цьому варто відзначити, що аналізовані підприємства функціонують в різних галузях сільського господарства і реалізують вирощену (вироблену чи перероблену) продукцію за різними каналами реалізації. Це дозволяє визначити рівень конкурентоспроможності кожного окремого підприємства.

Для ефективного здійснення конкурентної боротьби та здобуття своєї «ринкової ніші» постійно проводять аналіз та дослідження конкурентоспроможності аграрних підприємств протягом всього їхнього фінансово-господарського періоду. Це сприяє своєчасному прийняттю рішень, зокрема, визначенню необхідності змін, таких як пошук нових ринків збуту та вдосконалення системи управління підприємством.

У умовах ринкового середовища управління аграрним підприємством полягає в оцінці та аналізі факторів, які впливають на його конкурентоспроможність, виборі та реалізації відповідної стратегії та тактики для досягнення поставлених цілей. Іншими словами, це визначення та управління тими чинниками, які можна коригувати за допомогою керівництва. Внутрішні економічні фактори, зокрема показники фінансового стану аграрного підприємства, суттєво впливають на його конкурентоспроможність. Дослідження економічних явищ здійснюється за допомогою методів та прийомів, спрямованих на виявлення закономірностей у статистичних сукупностях, де одиниці описуються широким спектром ознак.

Проведемо оцінку конкурентоспроможності аграрних підприємств, використовуючи такі методи як:

- 1) метод порівняльних переваг;
- 2) теорія ефективної конкуренції;
- 3) бенчмаркінг.

Показники для визначення конкурентоспроможності діяльності аграрних підприємств будемо розра-

ховувати на основі середніх значень за трьома роками. Для аналізу конкурентоспроможності аграрних підприємств Вінницького регіону з використанням методу порівняльних переваг ми розрахуємо суму прибутку (збитку) від виробництва сільськогосподарської продукції та/або переробки сільськогосподарської сировини та рівня рентабельності підприємства (табл. 1).

Розрахунки, представлені в таблиці 1, вказують на те, що протягом 2020–2022 років серед вибраних аграрних підприємств Вінницького регіону перше місце за показником прибутку (збитку) від сільського господарства та доходу від реалізації продукції зайняло ТОВ «Кернел-Трейд», в той час як п'яте місце за вищезгаданими показниками, зайняло ТОВ «Поділля Агро». Проте за індикатором рівня рентабельності підприємства лідерство належить ТОВ «Поділля Агро» Вінницького району, а останнє місце займає ТОВ «Органік-Д», що пояснюється високою собівартістю виробництва овочевої продукції.

Діючи на ринку, аграрні підприємства вступають у відносини з непередбачуваним і динамічним зовнішнім середовищем. Ключовим аспектом, що характеризує їх успішність на ринку, є здатність пристосовуватись до постійних змін у цьому середовищі. Високий рівень ринкової адаптивності передбачає здатність ефективно реагувати на зміни на ринку та гнучко адаптувати стратегії та тактику управління підприємством. Конкурентне оточення, у якому функціонує кожне підприємство, постійно та швидко змінюється. Можливість вибору продукції, яка відповідає попиту споживачів, розширюється за рахунок рекламної діяльності. Конкурентна ситуація стимулює сільськогосподарські підприємства до впровадження інноваційних заходів з метою пропозиції продукції, що відрізняється від товарів конкурентів.

Найбільш комплексним спеціальним методом оцінки конкурентоспроможності аграрних підприємств є метод теорії ефективної конкуренції, який визначає найбільш конкурентоспроможні підприємства. Цей метод оцінює ефективність роботи всіх структурних підрозділів, враховуючи ефективність використання наявного ресурсного потенціалу.

Показники для оцінки діляться на три групи:

- Перша група включає показники, що дають уявлення про ефективність виробничої діяльності.

Таблиця 1

Визначення конкурентоспроможності аграрних підприємств Вінницького регіону в середньому за 2020–2022 рр. методом порівняльних переваг

Агрпромислові підприємства	Прибуток (збиток)			Ринкова частка за доходом від реалізації продукції			Рівень рентабельності підприємства		
	тис. грн	порівняно з підприємством – лідером	місце підприємства	питома вага, %	порівняно з підприємством – лідером	місце підприємства	питома вага, %	порівняно з підприємством – лідером	місце підприємства
ТОВ «Органік-Д»	463,4	1,00	3	0,14	1,00	1	3,9	0,79	5
ТОВ «Поділля Агро»	193,0	0,63	5	0,12	0,86	2	136,9	0,87	1
ТОВ «Кернел-Трейд»	123000,0	0,81	1	0,11	0,79	3	4,5	0,90	4
ТОВ «Субекон»	349,9	0,45	4	0,23	0,43	5	8,3	0,43	3
ТОВ «Тріада-МК»	14046,2	0,74	2	0,07	0,50	4	22,5	1,00	2

Джерело: розраховано за даними досліджуваних аграрних підприємств

– Друга група охоплює показники фінансового стану.

– Третя група включає показники ділової активності підприємства.

Для визначення інтегрального коефіцієнта конкурентоспроможності виробництва сільського господарства проводяться розрахунки показників діяльності аграрних підприємств, що базуються на матеріально-технічному, кадровому забезпеченні, їх ефективному використанні, та рівні організації управління процесом виробництва та реалізації сільськогосподарської продукції [7, с. 69].

Методика розрахунку включає етапне визначення кожної компоненти загального показника конкурентоспроможності та подальший розрахунок комплексного показника конкурентоспроможності аграрного підприємства. Цей метод відзначається зручністю використання, але має свої обмеження, такі як велика кількість розрахункових показників, обмеженість інформаційних ресурсів та фіксована вагомість кожного показника, яка може виявитися недоречною та недостатньо обґрунтованою в сучасних умовах господарювання. Розрахунки групових загальних індексів конкурентоспроможності аграрних підприємств подано в таблиці 2.

Інформація, представлена в таблиці 2, підтверджує, що за принципами теорії ефективної конкуренції ТОВ «Органік-Д» займає перше місце серед вибраних аграрних підприємств, на другому місці – ТОВ «Поділля Агро», а на останньому – ТОВ «Субекон». У ході аналізу конкурентоспроможності аграрних підприємств будемо також користуватися методом бенчмаркінгу, який базується на моніторингу діяльності основних конкурентів з метою виявлення конкурентних переваг у господарській діяльності.

Джерелами конкурентних переваг аграрних підприємств є:

– Природно-кліматичні умови (клімат, сільськогосподарські угіддя, водні ресурси тощо);

– Ресурсний потенціал (земельні, трудові, фінансові, інформаційні ресурси та підприємницькі здібності) [8, с. 128];

– Географічне положення (система транспорту, зручність доставки аграрної продукції та вартість доставки);

– Кон'юнктура аграрного ринку (формування попиту і пропозиції на аграрну продукцію, визначення оптимальної ринкової ціни тощо) [9, с. 11].

Сприяння високій конкурентоспроможності підприємства передбачає максимально ефективне вико-

ристання всіх наявних ресурсів, що призводить до його більшої прибутковості порівняно з основними конкурентами на ринку і забезпечує йому відзначення належного місця в своєму сегменті.

Розрахунок індексу конкурентоспроможності аграрних підприємств здійснили за формулою:

$$КП = 0,15 \times ЧР + 0,1 \times ФЗ + 0,2 \times Р + 0,2 \times \text{ПП} + 0,2 \times Ч + 0,15 \times ЦС, \quad (1)$$

де КП – конкурентоспроможність аграрних підприємств;

ЧР – ринкова частка продукції, %;

ФЗ – фондвіддача, грн;

Р – рівень рентабельності, %;

ПП – продуктивність праці, грн;

Ч – частка собівартості у виручки від реалізації продукції, %;

ЦС – ціновий сегмент продукції, грн.

Розрахунки індексу конкурентоспроможності аграрних підприємств Вінницької області за методом бенчмаркінгу наведено в таблиці 3.

Згідно з даними таблиці 3 можна визначити, що в контексті методу бенчмаркінгу ТОВ «Органік-Д» посідає лідерську позицію серед обраних аграрних підприємств Вінницького регіону, ТОВ «Поділля Агро» розташувалося на другому місці, ТОВ «Субекон» зайняло останнє місце. Таким чином, під час проведення дослідження було встановлено, що протягом 2020–2022 років найвищий рівень конкурентоспроможності серед обраних підприємств демонструє ТОВ «Органік-Д», яке сягнуло першого місця в рейтингу.

Актуальні тенденції у розвитку агропромислового сектора вказують на проблеми, пов'язані із конкурентоспроможністю аграрних підприємств. Ці проблеми включають неефективне використання природно-економічного та людського потенціалу, нестабільність у виробництві та реалізації сільськогосподарської продукції та неадекватний стан матеріально-технічної бази виробництва.

Утруднення у формуванні конкурентоспроможності аграрних підприємств Вінницької області є обмежене державне фінансування, що призводить до низького рівня відновлення родючості ґрунтів. Також в регіоні, протягом останніх 20 років, відзначається суттєве зменшення рівня зайнятості в сільському населенні та зростання кваліфікації сільськогосподарських виробників. Ділова активність сільського населення є недостатньою. Підвищення її рівня слід розглядати як довготерміновий та послідовний процес, що включає в себе пошук та реалізацію управлінських рішень у всіх

Таблиця 2

Визначення конкурентоспроможності аграрних підприємств в середньому за 2020–2022 рр. за методом теорії ефективної конкуренції

Аграрні підприємства	Групові індекси конкурентоспроможності:			Загальний індекс конкурентоспроможності (КП)	Місце в рейтингу
	ефективності виробничої діяльності (ЕВД)	фінансового стану (ФС)	ділової активності (ДА)		
ТОВ «Органік-Д»	0,971	0,891	0,982	0,949	1
ТОВ «Поділля Агро»	0,840	0,736	0,909	0,828	2
ТОВ «Кернел-Трейд»	0,816	0,753	0,763	0,776	3
ТОВ «Субекон»	0,576	0,623	0,639	0,689	5
ТОВ «Триада-МК»	0,769	0,692	0,736	0,732	4

Джерело: розраховано за даними досліджуваних аграрних підприємств

Таблиця 3

**Визначення конкурентоспроможності аграрних підприємств Вінницького регіону
в середньому за 2020–2022 рр. за методом бенчмаркінгу**

Аграрні підприємства	Показники						КП	Місце за рейтингом
	ЧР	ФЗ	Р	ПП	Ч	ЦС		
ТОВ «Органік-Д»	1,000	0,903	0,865	1,000	0,841	1,000	0,933	1
ТОВ «Поділля Агро»	0,931	0,652	0,928	0,815	1,000	0,969	0,896	2
ТОВ «Кернел-Трейд»	0,888	0,752	1,000	0,675	0,966	0,865	0,864	3
ТОВ «Субекон»	0,684	0,689	0,669	0,621	0,586	0,725	0,668	5
ТОВ «Тріада-МК»	0,743	0,825	0,743	0,649	0,611	0,954	0,739	4

Джерело: розраховано за даними досліджуваних аграрних підприємств

сферах діяльності аграрного підприємства. Цей процес здійснюється плановірно, відповідно до обраної стратегії довгострокового розвитку, з урахуванням змін у зовнішньому середовищі, стану ресурсів підприємства та внесення відповідних коректив.

Одним з ключових методів для підвищення конкурентоспроможності продукції є забезпечення її конкурентоспроможною ціною. Для досягнення цього, базова вартість сільськогосподарської продукції та продуктів її переробки, повинна формуватися на принципах ефективності витрат, що досягається за допомогою оптимізації галузевої структури підприємств, впровадження науково обґрунтованої спеціалізації та концентрації виробництва, підвищення продуктивності праці та ефективного використання ресурсів і виробничого потенціалу, при цьому враховуючи вимоги аграрного ринку.

Перспективний розвиток аграрного підприємства стає досяжним тільки в разі ефективного використання науково-технічного потенціалу, що об'єднує в собі професійний науково-практичний досвід та впровадження передових модернізованих і сучасних технологій. Одним із важливих чинників, що сприяє підвищенню конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції, є її собівартість, яка передбачає необхідність зниження витрат на виробництво.

Розв'язання проблеми підвищення конкурентоспроможності продукції аграрних підприємств передбачає вирішення комплексу техніко-організаційних завдань. Оптимальним напрямком підвищення конкурентоспроможності виробництва в сільському господарстві є його інтенсивна модернізація, включаючи технічне та технологічне удосконалення за допомогою впровадження системи машин для комплексної механізації всіх технологічних процесів. Це сприятиме зростанню продуктивності праці, зменшенню втрат продукції та зниженню її собівартості.

З метою підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарського виробництва слід впровадити систему державної підтримки аграрного сектору, включаючи пільгове оподаткування, цінове регулювання для досягнення паритетного розвитку, пільгове кредитування, дотування виробництва, підтримку інновацій та інші заходи [10, с. 397].

Значну роль у підвищенні конкурентоспроможності аграрних підприємств відіграють прямі дотації сільському господарству, особливо у випадку сільськогосподарських товаровиробників, що виробляють і постачають молоко та м'ясо у живій масі переробним підприємствам. Якщо ринкова ціна не забезпе-

чує відтворювальний рівень, різниця компенсується товаровиробникам з бюджету, для чого створюється відповідний фонд підтримки та стабілізації доходів сільськогосподарських товаровиробників, незалежно від форми власності та управлінської структури. Аналіз впливу факторів на розвиток сільського господарства в Вінницькому регіоні підтверджує, що спеціалізація та інтеграція суб'єктів господарювання, їх інноваційно-інвестиційна активність, а також розвиток інфраструктури грають ключову роль у покращенні конкурентних переваг. Один з перспективних підходів до інтеграції – це створення кластеризованих об'єднань сільськогосподарських і переробних підприємств, які є ефективною формою організації виробничо-комерційної взаємодії між суб'єктами господарювання.

Висновки. Подолання сучасних викликів та розвиток конкурентоспроможності аграрних підприємств на перспективу можливі при створенні ефективної системи управління, орієнтованої на стратегічний розвиток та досягнення тривалих результатів. Ефективна аграрна політика повинна враховувати особливості сільського господарства, фінансовий стан підприємств і забезпечувати економічну стабільність сільськогосподарських виробників. Конкретні програми регулювання повинні відповідати принципам узгодженості положень різних нормативних актів і повноти розв'язання завдань. Застосування стратегічного управління для підвищення конкурентоспроможності аграрних підприємств має велике значення, оскільки воно враховує не лише зовнішні впливові фактори, але й внутрішні резерви для підвищення ефективності.

Відповідно до теорії ефективної конкуренції ТОВ «Органік-Д» посідає перше місце в рейтингу вибраних аграрних підприємств, за ним слідує ТОВ «Поділля Агро», а останнє місце у цьому списку належить ТОВ «Субекон». За методом бенчмаркінгу ТОВ «Органік-Д» також займає перше місце, за ним йдуть ТОВ «Поділля Агро», а останнє місце в цьому рейтингу належить ТОВ «Субекон». Таким чином, під час проведення дослідження ми визначили, що протягом 2020–2022 років найбільш конкурентоспроможним аграрним підприємством є ТОВ «Органік-Д», яка зайняла перше місце серед вибраних підприємств.

Розв'язання проблеми підвищення конкурентоспроможності продукції аграрних підприємств передбачає вирішення комплексу техніко-організаційних завдань. Оптимальним напрямком підвищення конкурентоспроможності виробництва в сільському господарстві є його інтенсивна модернізація, включаючи

технічне та технологічне удосконалення за допомогою впровадження системи машин для комплексної механізації всіх технологічних процесів.

З метою підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарського виробництва слід впровадити сис-

тему державної підтримки аграрного сектору, включаючи пільгове оподаткування, цінове регулювання для досягнення паритетного розвитку, пільгове кредитування, дотування виробництва, підтримку інновацій, формування оптимальної ціни тощо.

Список використаних джерел:

1. Забезпечення конкурентоспроможності аграрних підприємств в умовах сталого розвитку: монографія / Протосвіцька О.І., Федорчук О.М., Свиридовський В.М., Дудченко В.В. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2021. 196 с.
2. Андрійчук В.Г. Економіка аграрних підприємств. 2-ге вид., доп. і переробл. Київ : КНЕУ, 2002. 624 с.
3. Малік М.Й., Нужна О.А. Конкурентоспроможність аграрних підприємств: методологія і механізми: монографія. Київ : Інститут аграрної економіки, 2007. 270 с.
4. Єрмаков О.Ю., Єсаулов В.А. Конкурентоспроможність сільськогосподарських підприємств на ринку продукції рослинництва. *Біоекономіка і аграрний бізнес*. 2016. № 247. С. 130–141.
5. Школьній О.О. Організаційно-економічні механізми управління конкурентоспроможністю аграрних підприємств: монографія. Уманський держ. аграрний ун-т. Умань, 2007. 308 с.
6. Вініченко І.І., Маховський Д.В. Конкурентоспроможність аграрних підприємств: стан і перспективи. *Агросвіт*. 2013. № 21. С. 10–13.
7. Логоша Р.В. Конкурентні переваги аграрних підприємств на світовому ринку овочів. *Збірник наук. праць Вінницького національного аграрного університету. Серія: економічні науки*. 2013. Випуск 1(76). С. 65–74.
8. Стельмашук Н.А. Діагностика конкурентних переваг аграрних підприємств. *Сталий розвиток економіки*. 2013. № 4. С. 125–132.
9. Логоша Р.В., Колесник Т.В. Formation, functioning and development feature of agricultural markets in Ukraine. *Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2019. № 9. С. 7–18. DOI: <https://doi.org/10.37128/2411-4413-2019-9-1>
10. Токар К.С. Конкурентоспроможність підприємства як категорія ринкової економіки: підходи до визначення. *Наука і техніка сьогодні*. 2023. 13(27). С. 387–399. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6025-2023-13\(27\)-387-399](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2023-13(27)-387-399)

References:

1. Protosvitska O.I., Fedorchuk O.M., Svyrydovskiy V.M., Dudchenko V.V. (2021) *Zabezpechennia konkurentospromozhnosti ahrarnykh pidpryemstv v umovakh staloho rozvytku* [Ensuring the competitiveness of agricultural enterprises in conditions of sustainable development]. Kherson: OLDI-PLIUS. (in Ukrainian)
2. Andriichuk V.H. (2002) *Ekonomika ahrarnykh pidpryemstv* [Economics of agricultural enterprises]. Kyiv: KNEU. (in Ukrainian)
3. Malik M.I., Nuzhna O.A. (2007) *Konkurentospromozhnist ahrarnykh pidpryemstv: metodolohiia i mekhanizmy*. [Competitiveness of agricultural enterprises: methodology and mechanisms]. Kyiv: Instytut ahrarnoi ekonomiky. (in Ukrainian)
4. Iermakov O.Iu., Yesaulov V.A. (2016) Konkurentospromozhnist silskohospodarskykh pidpryemstv na rynku produktsii roslynnytstva [Competitiveness of agricultural enterprises on the crop production market]. *Bioekonomika i ahrarnyi biznes*, no. 247, pp. 130–141.
5. Shkolnyi O.O. (2007) *Orhanizatsiino-ekonomichni mekhanizmy upravlinnia konkurentospromozhnistiu ahrarnykh pidpryemstv* [Organizational and economic mechanisms of managing the competitiveness of agricultural enterprises]. Uman: UDAU. (in Ukrainian)
6. Vinichenko I.I., Makhovskiy D.V. (2013) Konkurentospromozhnist ahrarnykh pidpryemstv: stan i perspektyvy. [Competitiveness of agricultural enterprises: state and prospects]. *Ahrosvit*, no. 21, pp. 10–13.
7. Lohosha R.V. (2013) Konkurentni perevahy ahrarnykh pidpryemstv na svitovomu rynku ovochiv [Competitive advantages of agricultural enterprises in the world market of vegetables]. *Zbirnyk nauk. prats Vinnytskoho natsionalnoho ahrarnoho universytetu. Seriya: ekonomichni nauky*, vol. 1(76), pp. 65–74.
8. Stelmashchuk N.A. (2013) Diahnosityka konkurentnykh perevah ahrarnykh pidpryemstv [Diagnostics of competitive advantages of agricultural enterprises]. *Stalyi rozvytok ekonomiky*, no. 4, pp. 125–132.
9. Lohosha R.V., Kolesnyk T.V. (2019) Formation, functioning and development feature of agricultural markets in Ukraine. *Ekonomika, finansy, menedzhment: aktualni pytannia nauky i praktyky*, no. 9, pp. 7–18. DOI: <https://doi.org/10.37128/2411-4413-2019-9-1>
10. Tokar K.S. (2023) Konkurentospromozhnist pidpryemstva yak katehoriia rynkovoї ekonomiky: pidkhody do vyznachennia [Enterprise competitiveness as a category of the market economy: approaches to definition]. *Nauka i tekhnika sohodni*, no. 13(27), pp. 387–399. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6025-2023-13\(27\)-387-399](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2023-13(27)-387-399)